

บทที่ 2 บริษัทจำกัด

รูปแบบการค้าที่เรียกว่าบริษัทจำกัด ประเทศไทยได้รับอิทธิพลจากประเทศอังกฤษ เนื่องจากธุรกิจการค้าบางอย่าง การรวมตัวกันของบุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปที่เรียกว่าหุ้นส่วน เป็นการค้าลักษณะคนใกล้ชิด ซึ่งทุนที่รวมได้ไม่มากพอที่จะทำธุรกิจที่ต้องใช้ทุนจำนวนมากได้ อีกทั้งการรวมตัวกันเป็นหุ้นส่วน โดยเฉพาะอย่างยิ่งหุ้นส่วนสามัญ ตามกฎหมายทุกคนมีอำนาจจัดการ ความวุ่นวายในการดำเนินธุรกิจย่อมเกิดขึ้น จึงได้มีการทำธุรกิจโดยจัดตั้งเป็นบริษัทจำกัดขึ้น บริษัทจำกัดบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ลักษณะ 22 ตั้งแต่มาตรา 1096 ถึง 1273 หัวข้อการศึกษาตามกฎหมายนี้มีดังนี้ คือ

1. ความหมายของบริษัทจำกัด

ลักษณะที่จะเป็นบริษัทจำกัด จะต้องมียุทธศาสตร์ตาม ม.1096 บัญญัติว่า “อันบริษัทจำกัดนั้นคือ บริษัทประเภทซึ่งตั้งขึ้นด้วยแบ่งทุนเป็นหุ้นมีมูลค่าเท่าๆ กัน โดยผู้ถือหุ้นต่างรับผิดชอบจำกัดเพียงไม่เกินจำนวนเงินที่ตนยังส่งใช้ไม่ครบมูลค่าของหุ้นที่ตนถือ”

จากมาตรา 1096 นี้เอง กฎหมายได้บัญญัติอธิบายความหมายลักษณะการค้าที่เป็นบริษัทจำกัด ตามมาตรานี้ถามว่าคุณอย่างไรเป็นบริษัทจำกัด ดูให้ครบ 2 ข้อดังนี้ คือ

- (1) ต้องมีการแบ่งทุนเป็นหุ้น แต่ละหุ้นมีมูลค่าเท่าๆ กัน
- (2) ผู้ถือหุ้นต่างรับผิดชอบจำกัด

นอกจากลักษณะ 2 ประการที่กล่าวแล้ว บริษัทจำกัดยังมีลักษณะอีก 2 ประการคือ

- (1) คุณสมบัติผู้ถือหุ้นไม่เป็นสาระสำคัญ เช่นผู้ถือหุ้นตาย ล้มละลาย ตกเป็นคนไร้ความสามารถ ไม่ทำให้บริษัทเลิกกิจการ
- (2) มีจำนวนผู้ถือหุ้นตั้งแต่ 7 คนขึ้นไป

2. วิธีการจัดตั้งบริษัทจำกัด

กฎหมายได้บัญญัติขั้นตอนการจัดตั้งบริษัทจำกัดไว้ ตามลำดับดังนี้

- (1) รวมกันให้ได้ 7 คนอย่างน้อย มาร่วมทำหนังสือฉบับหนึ่ง เรียกว่าหนังสือ
บริคณห์สนธิ ให้เสร็จเรียบร้อย
- (2) จดทะเบียนหนังสือบริคณห์สนธิ
- (3) เปิดให้เข้าชื่อจองซื้อหุ้น จะเป็นบริษัทต้องเปิดให้จองหุ้น เอาหุ้นออกขาย
เมื่อหุ้นทุกหุ้นจองครบแล้ว
- (4) เรียกประชุมโดยประชุมครั้งแรก กฎหมายเรียกว่าประชุมตั้งบริษัท ซึ่งการ
ประชุมตั้งบริษัทต้องมีการเลือกกรรมการ
- (5) กรรมการรับมอบงานจากผู้เริ่มก่อการ เพื่อดำเนินการตั้งบริษัทต่อไป
- (6) เรียกให้ชำระเงินค่าหุ้นครั้งแรกซึ่งไม่น้อยกว่าร้อยละ 25
- (7) ต้องจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ภายใน 3 เดือน นับแต่วันประชุมตั้ง
บริษัท

ขั้นตอนที่ 1 บุคคลตั้งแต่ 7 คน เข้าชื่อกันทำหนังสือบริคณห์สนธิ

หนังสือบริคณห์สนธิ มีรายการดังนี้คือ

1. ชื่อบริษัทอันคิดจะตั้งขึ้นซึ่งต้องมีคำว่า “จำกัด” ไว้ปลายชื่อนั้นด้วยเสมอไป
2. ที่สำนักงานของบริษัทซึ่งบอกทะเบียนนั้นจะตั้งอยู่ ณ ที่ใดในพระราชอาณาเขต
3. วัตถุประสงค์ทั้งหลายของบริษัท
4. ถ้อยคำสำแดงว่า ความรับผิดชอบของผู้ถือหุ้นจะมีจำกัด
5. จำนวนทุนเรือนหุ้นซึ่งบริษัทคิดกำหนดจะจดทะเบียนแบ่งออกเป็นหุ้นมีมูลค่า
กำหนดหุ้นละเท่าไร
6. ชื่อ สำนัก อาชีวะ และลายมือชื่อของบรรดาผู้เริ่มก่อการทั้งจำนวนหุ้นซึ่งต่างคน
ต่างเข้าชื่อซื้อไว้คนละเท่าใด

หนังสือบริคณห์สนธินี้ ผู้เริ่มก่อการต้องทำขึ้นไม่น้อยกว่าสองฉบับ พร้อมกับลงลาย
มือชื่อผู้เริ่มก่อการทุกคน และลายมือชื่อทั้งปวงนั้น ให้มีพยานรับรองด้วยสองคน

ขั้นตอนที่ 2 จดทะเบียนหนังสือบริคณห์สนธิ

หลังจากนั้นผู้เริ่มก่อนการต้องนำหนังสือบริคณห์สนธิไปจดทะเบียน ณ หอทะเบียนหุ้นส่วนบริษัท ในท้องที่ที่บ่งไว้ในหนังสือบริคณห์สนธิว่าจะจัดตั้งสำนักงาน ณ ท้องที่นั้น หนังสือบริคณห์สนธิผู้เริ่มก่อนการต้องมอบไว้ ณ หอทะเบียนหนึ่งฉบับ และเก็บไว้เองหนึ่งฉบับ

ขั้นตอนที่ 3 เปิดให้เข้าชื่อของถือหุ้น

หลังจากที่ได้จดทะเบียน และได้รับใบสำคัญแสดงการจดทะเบียนหนังสือบริคณห์สนธิจากพนักงานเจ้าหน้าที่แล้ว ผู้เริ่มก่อนการต้องจัดให้มีผู้ลงชื่อของถือหุ้นตามจำนวนทั้งหมดที่ได้แถลงไว้ในหนังสือบริคณห์สนธิ

การจัดให้มีการจองถือหุ้นจนครบนี้ ห้ามมิให้ชักชวนประชาชนให้ถือหุ้น และในการนำหุ้นออกขายครั้งแรกระหว่างที่มีการจัดตั้งบริษัท กฎหมายห้ามมิให้นำหุ้นออกขายในราคาต่ำกว่ามูลค่าของหุ้นที่ตั้งไว้ แต่จะนำหุ้นออกขายในราคาที่สูงกว่ามูลค่าหุ้นที่ตั้งไว้ยอมทำได้ หากหนังสือบริคณห์สนธิให้อำนาจไว้ และต้องส่งใช้จำนวนที่ล้ำมูลค่าพร้อมกัน ไปด้วยกับการส่งใช้เงินคราวแรก

มีข้อสังเกตว่า ถ้าต่อมาได้จดทะเบียนตั้งเป็นบริษัทจำกัดถูกต้องตามกฎหมายแล้ว ผู้ถือหุ้นต้องการขายหุ้นของตนเองในราคาเท่าใดก็ได้ แม้จะต่ำกว่าราคาหุ้นที่ตั้งไว้ก็ยอมทำได้ เพราะไม่มีกฎหมายห้ามไว้แต่อย่างใด

การที่เข้าชื่อถือหุ้นนั้น ย่อมผูกพันผู้เข้าชื่อโดยเงื่อนไขว่า ถ้าบริษัทตั้งขึ้นแล้วจะใช้จำนวนเงินค่าหุ้นนั้นแก่บริษัทตามหนังสือชี้ชวนและข้อบังคับของบริษัท

เมื่อบริษัทได้จดทะเบียนแล้ว ผู้เข้าชื่อถือหุ้นจะฟ้องร้องขอให้เพิกถอนการที่ตนได้เข้าชื่อซื้อ โดยยกเหตุว่าสำคัญผิดหรือต้องข่มขู่ หรือถูกลวงล่อฉ้อฉลนั้น หากอาจทำได้ไม่

ขั้นตอนที่ 4 เรียกประชุมตั้งบริษัท

เมื่อหุ้นชนิดซึ่งจะต้องลงเงินนั้นได้มีผู้เข้าชื่อซื้อหมดแล้ว ผู้เริ่มก่อนการต้องนัดบรรดาผู้เข้าชื่อซื้อหุ้นมาประชุมกัน เป็นการประชุมใหญ่โดยไม่ชักช้า ประชุมอันนี้ให้เรียกว่าประชุมตั้งบริษัท

ในการเรียกประชุมนี้ ผู้เริ่มก่อนการต้องส่งรายงานการตั้งบริษัทมีคำรับรองของตนว่า ถูกต้อง รวมทั้งมีข้อความที่เกี่ยวกับกิจการ อันจะพึงกระทำในที่ประชุมตั้งบริษัททุกๆ ข้อ ไปยังผู้เข้าชื่อชื้อหุ้นทุกคนอย่างน้อยเจ็ดวันก่อนวันนัดประชุม เมื่อได้กระทำดังนี้แล้ว ผู้เริ่มก่อนการต้องจัดส่งสำเนารายงานอันมีคำรับรองว่าถูกต้องไปยังนายทะเบียนบริษัทโดยพลัน และนอกจากนี้ผู้เริ่มก่อนการยังต้องจัดให้มีบัญชีแถลงรายชื่อ ฐานะและสำนักของผู้เข้าชื่อชื้อหุ้นกับจำนวนหุ้นซึ่งต่างคนได้ลงชื่อชื้อไว้เพื่อเสนอต่อที่ประชุมตั้งบริษัทนั้นด้วย

กิจการอันพึงกระทำในที่ประชุมตั้งบริษัทจำกัด คือ

- (1) ทำความตกลงตั้งข้อบังคับต่างๆ ของบริษัท
- (2) ให้สัตยาบันแก่บรรดาสัญญาซึ่งผู้เริ่มก่อนการ ได้ทำไว้ และค่าใช้จ่ายอย่างหนึ่งอย่างใด ซึ่งเขาต้องออกไปในการเริ่มก่อตั้งบริษัท
- (3) วางกำหนดจำนวนเงินซึ่งจะให้แก่ผู้เริ่มก่อนการ ถ้าหากมีเจตนาว่าจะให้
- (4) วางกำหนดจำนวนหุ้นบุริมสิทธิ ทั้งกำหนดสภาพและบุริมสิทธิแห่งหุ้นนั้นๆ ว่าเป็นสถานใดเพียงใด ถ้าหากจะมีหุ้นเช่นนั้น ในบริษัท
- (5) วางกำหนดจำนวนหุ้นสามัญ หรือหุ้นบุริมสิทธิซึ่งออกให้เหมือนหนึ่งว่าได้ใช้เต็มค่าแล้ว หรือได้ใช้แต่บางส่วน เพราะใช้ให้ด้วยอย่างอื่นนอกจากตัวเงิน และกำหนดว่าเพียงใดซึ่งจะถือเอาเป็นว่าได้ใช้เงินแล้ว ถ้าหากจะมีหุ้นเช่นนั้น ในบริษัท

ให้แถลงในที่ประชุมโดยเฉพาะว่า ซึ่งจะออกหุ้นสามัญหรือหุ้นบุริมสิทธิให้เหมือนหนึ่งว่าใช้เงินแล้วเช่นนั้น เพื่อแทนคุณแรงงาน หรือตอบแทนทรัพย์สินอย่างใดให้บรรณาจจชัคเงินทุกประการ

- (6) เลือกตั้งกรรมการและพนักงานสอบบัญชี อันเป็นชุดแรกของบริษัท และวางกำหนดอำนาจของคนเหล่านี้ด้วย

การออกเสียงลงคะแนนในที่ประชุมตั้งบริษัท

ผู้เริ่มก่อนการหรือผู้เข้าชื่อชื้อหุ้นจะออกเสียงลงคะแนนไม่ได้ ถ้าตนมีส่วนได้เสียโดยเฉพาะในปัญหาที่ยกขึ้นวินิจฉัย

อนึ่ง มติของที่ประชุมตั้งบริษัทย่อมไม่สมบูรณ์ เว้นแต่ที่ประชุมจะได้ลงมติโดยเสียงข้างมาก อันมีคะแนนของผู้เข้าซื้อหุ้นรวมกันไม่น้อยกว่ากึ่งจำนวนผู้เข้าซื้อหุ้นทั้งหมด ซึ่งมีสิทธิลงคะแนนได้ และคิดตามจำนวนหุ้นรวมกันไม่น้อยกว่ากึ่งจำนวนหุ้นของผู้ถือหุ้นนั้นทั้งหมดด้วยกัน

ขั้นตอนที่ 5 กรรมการรับมอบงานจากผู้เริ่มก่อการ

หลังจากได้มีการประชุมตั้งบริษัทและได้มีการแต่งตั้งกรรมการชุดแรกของบริษัทแล้ว ผู้เริ่มก่อการต้องมอบการทั้งปวงให้แก่กรรมการของบริษัท แสดงว่าภาระหน้าที่ในการตั้งบริษัทของผู้เริ่มก่อการเป็นอันสิ้นสุด แต่ความรับผิดชอบของผู้เริ่มก่อการนั้นเป็นอันหลุดพ้นจากกิจการที่ทำเมื่อที่ประชุมตั้งบริษัทได้อนุมัติ หรือให้สัตยาบัน และได้มีการจดทะเบียนบริษัทแล้ว

ขั้นตอนที่ 6 เรียกให้ชำระเงินค่าหุ้นครั้งแรก

เมื่อผู้เริ่มก่อการมอบงานให้แก่กรรมการแล้ว กรรมการต้องเรียกให้ผู้เริ่มก่อการและผู้เข้าซื้อหุ้น ชำระเงินค่าหุ้น ไม่น้อยกว่าร้อยละยี่สิบห้า ตามที่ได้กำหนดไว้ในหนังสือชี้ชวน บอกกล่าวป่าวร้อง หรือหนังสือชวนให้ซื้อหุ้น

ขั้นตอนที่ 7 จดทะเบียนบริษัท

เมื่อได้มีการเรียกให้ชำระเงินค่าหุ้นงวดแรกแล้ว กรรมการบริษัทมีหน้าที่ไปขอจดทะเบียน ณ หอทะเบียนหุ้นส่วนบริษัท ในการจดทะเบียนต้องมีรายการดังนี้ คือ

- (1) จำนวนหุ้นทั้งสิ้นซึ่งได้มีผู้เข้าซื้อชื่อ หรือได้จัดออกให้แล้ว แยกให้ปรากฏว่าเป็นชนิดหุ้นสามัญเท่าไร หุ้นบุริมสิทธิเท่าใด
- (2) จำนวนหุ้นสามัญ หรือหุ้นบุริมสิทธิ ซึ่งออกให้เหมือนหนึ่งว่าได้ใช้เต็มค่าแล้ว หรือได้ใช้แต่บางส่วนแล้ว นอกจากที่ใช้เป็นตัวเงินและหุ้นที่ได้ใช้แต่บางส่วนนั้น ให้บอกว่าได้ใช้แล้วเพียงใด
- (3) จำนวนเงินที่ได้ใช้แล้วหุ้นละเท่าใด
- (4) จำนวนเงินที่ได้รับไว้เป็นค่าหุ้นรวมทั้งสิ้นเท่าใด
- (5) ชื่อ อาชีพ และตำแหน่งของกรรมการทุกคน

- (6) ถ้าให้กรรมการต่างมีอำนาจจัดการของบริษัทได้โดยลำพังตัว ให้แสดงอำนาจของกรรมการนั้นๆ ว่าคนใดมีเพียงใด และบอกจำนวนหรือชื่อกรรมการซึ่งจะลงชื่อเป็นสำคัญผูกพันบริษัทได้นั้นด้วย
- (7) ถ้าตั้งบริษัทขึ้นชั่วคราวกำหนดอันหนึ่ง ให้บอกกำหนดอันนั้นด้วย
- (8) ที่ตั้งสำนักงานใหญ่ และสาขาทั้งปวง

การลงทะเบียนจะมีรายการอย่างอื่นซึ่งกรรมการเห็นสมควรจะให้ทราบแก่ประชาชนก็ลงได้

ในการจดทะเบียนนั้น ถ้าได้ทำข้อบังคับของบริษัทไว้ประการใดบ้าง ต้องส่งสำเนาข้อบังคับนั้นๆ ไปด้วย กับทั้งสำเนารายงานการประชุมตั้งบริษัท หนังสือทั้งสองนี้กรรมการต้องลงลายมือชื่อรับรองคนหนึ่งเป็นอย่างน้อย

ในเวลาเดียวกันนั้น กรรมการต้องนำฉบับตีพิมพ์แห่งหนังสือบริคณห์สนธิและข้อบังคับ ถ้าหากมี มอบไว้แก่หอทะเบียนอย่างละสิบฉบับ

ให้พนักงานทะเบียนทำใบสำคัญแสดงการจดทะเบียนส่งมอบให้แก่บริษัทฉบับหนึ่ง

ในการขอจดทะเบียนดังกล่าวนี้ กรรมการบริษัทจะต้องนำไปจดทะเบียนเสียภายใน 3 เดือน นับแต่วันประชุมจัดตั้งบริษัท มิฉะนั้นกฎหมายกำหนดให้ถือว่าบริษัทนั้นเป็นอันมิได้ตั้งขึ้น และบรรดาเงินที่ได้รับจากผู้เข้าชื่อชื้อหุ้นนั้นก็ต้องคืนไปให้ได้จำนวนรวมทั้งดอกเบี้ย คิดตั้งแต่เวลาสิ้นกำหนดสามเดือนนั้นด้วย

ด้วยเหตุนี้เมื่อพ้นกำหนด 3 เดือน กรรมการบริษัทก็ไม่สามารถที่จะไปขอจดทะเบียนเป็นบริษัทจำกัดได้ จะทำได้ก็แต่เพียงโดยการดำเนินการจัดตั้งบริษัทกันใหม่อีกครั้งหนึ่งเท่านั้น

ผลของการจดทะเบียนบริษัทมี 3 ประการคือ

- ก. บริษัทมีสภาพเป็นนิติบุคคลตามกฎหมาย
- ข. ผู้เริ่มก่อการพ้นความรับผิดชอบจากสัญญาต่าง ๆ เมื่อที่ประชุมตั้งบริษัทให้สัตยาบัน หรือรับรองแล้ว
- ค. ผู้ถือหุ้นจะเพิกถอนการจองหุ้น โดยอ้างเหตุต่างๆ 3 อย่างคือ
สำคัญผิด กลฉ้อฉล ข่มขู่ เพื่อเพิกถอนการจองหุ้นนั้นไม่ได้

3. หุ้นและผู้ถือ

3.1 ลักษณะหุ้น

ลักษณะหุ้นของบริษัทมีทั้งหมด 6 ประการดังนี้คือ

- (1) มูลค่าต้องเท่ากัน
- (2) ราคาหุ้นขั้นต่ำกฎหมายกำหนดไว้ต้องมีราคาไม่ต่ำกว่า 5 บาท
- (3) เป็นทรัพย์สินที่แบ่งไม่ได้ แต่หุ้น 1 หุ้นอาจจะมีผู้ถือหุ้น 2 คนได้ เมื่อเวลาออกเสียง ต้องให้คนหนึ่งคนใดออกเสียง
- (4) ต้องจ่ายเงินค่าหุ้นครบ เว้นแต่เป็นหุ้นที่ที่ประชุมตั้งบริษัทออกให้ เสมือนว่าใช้เงินแล้วบางส่วนหรือทั้งหมด
ในการใช้เงินเป็นค่าหุ้นนั้น แม้ว่าผู้ถือหุ้นจะมีฐานะเป็นเจ้าของบริษัทก็จะขอหักหนี้ของตนเป็นการใช้เงินค่าหุ้นไม่ได้
- (5) โอนได้เสมอ โดยไม่ต้องขอความยินยอมจากผู้ถือหุ้นคนอื่น เว้นแต่เป็นหุ้นชนิดระบุชื่อ ซึ่งมีข้อบังคับห้ามโอน หรือหุ้นนั้นยังมีเงินค่าหุ้นค้างชำระอยู่ หรือในระหว่างสิบสี่วันก่อนการประชุมใหญ่สามัญ
- (6) หุ้นทุกชนิดต้องมีใบหุ้นกำกับ

3.2 การเรียกให้ชำระเงินค่าหุ้น

บรรดาเงินค่าหุ้นซึ่งยังจะต้องส่งอีกนั้น กรรมการจะเรียกให้ผู้ถือหุ้นส่งใช้เสียเมื่อใดก็ได้เว้นแต่ที่ประชุมใหญ่จะได้วินิจฉัยเป็นอย่างอื่น

เมื่อผู้ถือหุ้นถูกเรียกชำระค่าหุ้นที่ค้างอยู่ ผู้ถือหุ้นก็มีหน้าที่ต้องชำระ ผู้ถือหุ้นจะเสนอขายหรือจำหน่ายหุ้นของตนต่อบริษัทไม่ได้ แต่สามารถนำหุ้นนั้นออกขายให้แก่บุคคลภายนอก

การเรียกเงินค่าหุ้นแต่ละคราวนั้น ท่านบังคับว่าให้ส่งค่าบอกกล่าวล่วงหน้าไม่ต่ำกว่า 21 วัน ด้วยจดหมายส่งลงทะเบียนไปรษณีย์ และผู้ถือหุ้นทุกคนต้องชำระเงินตามจำนวนที่เรียกนั้น สุดแต่กรรมการจะได้กำหนดไปว่าให้ส่งไปยังผู้ใด ณ ที่ใด และในเวลาใด

ถ้าละเงินอันจะพึงส่งใช้เป็นค่าหุ้นตามเรียกนั้น ผู้ถือหุ้นคนใดมิได้ส่งใช้ตามวันกำหนด ผู้นั้นจำต้องเสียดอกเบี้ยนับแต่วันที่กำหนดให้ส่งใช้จนถึงวันที่ได้ส่งเสร็จ ถ้าผู้ถือ

หุ้นคนใดละเลยไม่ส่งใช้เงินที่เรียกค่าหุ้นตามวันกำหนด กรรมการจะส่งคำบอกกล่าวด้วยจดหมาย ส่งลงทะเบียน ไปรษณีย์ไปยังผู้นั้นให้ส่งใช้เงินทั้งดอกเบี้ยด้วยก็ได้

ในคำบอกกล่าวอันนี้ ให้กำหนดเวลาไปพอสมควร เพื่อให้ใช้เงินที่เรียกกับทั้งดอกเบี้ย และต้องบอกไปด้วยว่าให้ส่งใช้ ณ สถานที่ใด อนึ่งในคำบอกกล่าวนั้นจะแจ้งไปด้วยก็ได้ว่า ถ้าไม่ใช้เงินตามเรียก หุ้นนั้นอาจถูกริบ

ถ้าในคำบอกกล่าวมีข้อความถึงการริบหุ้นด้วยแล้ว หากเงินค่าหุ้นที่เรียกกับทั้งดอกเบี้ยยังคงค้างชำระอยู่ตราบใด กรรมการจะบอกริบหุ้นนั้นๆ เมื่อใดก็ได้

หุ้นที่ริบแล้วนั้นให้เอาออกขายทอดตลาดโดยไม่ชักช้า ได้จำนวนเงินเท่าใดให้เอาหักใช้ค่าหุ้นที่เรียกกับดอกเบี้ยค้างชำระ ถ้ายังมีเงินเหลือเท่าใดต้องส่งคืนแก่ผู้ถือหุ้นนั้น

แม้ว่าวิธีการริบหุ้นขายหุ้นจะไม่ถูกต้องด้วยระเบียบก็ดี ท่านว่าหาเป็นเหตุให้สิทธิของผู้ถือหุ้นที่ริบนั้นเสื่อมเสียไปอย่างไรไม่

3.3 ใบหุ้น

ให้บริษัททำใบหุ้น คือ ใบสำคัญสำหรับหุ้นใบหนึ่งหรือหลายใบ มอบให้เป็นคู่มือแก่ผู้ถือหุ้นจงทุกๆ คน

เมื่อมอบใบหุ้นนั้น จะเรียกค่าธรรมเนียมก็ได้ สุดแต่กรรมการจะกำหนด แต่มิให้เกิน 50 สตางค์

การที่บริษัทมอบใบหุ้นให้แก่ผู้ถือหุ้นก็เพื่อให้ผู้ถือหุ้นมีหลักฐานว่าตนมีหุ้นอยู่ในบริษัทนั้น เป็นจำนวนมากน้อยเพียงใด

ใบหุ้นที่บริษัทออกได้ มีอยู่ 2 แบบด้วยกันคือ

- (1) ใบหุ้นชนิดระบุชื่อผู้ถือลงไว้ในใบหุ้น
- (2) ใบหุ้นที่ไม่ปรากฏชื่อผู้ถือในใบหุ้น ซึ่งเรียกว่าใบหุ้นชนิดออกให้แก่ผู้ถือ

อันว่าหุ้นนั้นยอมโอนกันได้โดยไม่ต้องได้รับความยินยอมของบริษัท เว้นแต่เมื่อเป็นหุ้นชนิดระบุชื่อลงในใบหุ้น ซึ่งมีข้อบังคับของบริษัทกำหนดไว้เป็นอย่างอื่น

การโอนหุ้นชนิดระบุชื่อลงในใบหุ้นนั้น ถ้าไม่ได้ทำเป็นหนังสือและลงลายมือชื่อของผู้โอนกับผู้รับโอน มีพยานคนหนึ่งเป็นอย่างน้อยลงชื่อรับรองลายมือเหล่านั้นๆ ด้วยแล้ว ท่านว่าไม่เป็นโมฆะ อนึ่ง ตราสารอันนั้นต้องแสดงเลขหมายของหุ้นซึ่งโอนกันนั้นด้วย

การโอนเช่นนี้จะนำมาใช้กับบริษัทหรือบุคคลภายนอกไม่ได้ จนกว่าจะได้จดทะเบียนการโอน ทั้งชื่อและตำแหน่งของผู้รับโอนนั้นลงในทะเบียนผู้ถือหุ้น

เมื่อมีเหตุบางอย่างเช่น ผู้ถือหุ้นตายก็ดี หรือล้มละลายก็ดี อันเป็นเหตุให้บุคคลอื่นเป็นผู้มีสิทธิจะได้หุ้น หากว่าบุคคลนั้นนำไปหุ้นมาเวนคืน เมื่อเป็นวิสัยจะทำได้ ทั้งได้นำหลักฐานอันสมควรมาแสดงด้วยแล้วก็ให้บริษัทรับบุคคลนั้นลงทะเบียนเป็นผู้ถือหุ้นสืบไป

3.4 ผลของการโอนหุ้น

หุ้นซึ่งโอนกันนั้น ถ้าเป็นหุ้นอันยังมีได้ส่งเงินใช้เต็มจำนวนค่าหุ้น ท่านว่าผู้โอนยังคงต้องรับผิดชอบในจำนวนเงินที่ยังมิได้ส่งใช้ให้ครบถ้วนนั้น แต่ว่า

- (1) ผู้โอนไม่ต้องรับผิดชอบในหนี้อันใดของบริษัท ซึ่งก่อให้เกิดขึ้นภายหลังโอน
- (2) ผู้โอนไม่ต้องรับผิดชอบออกส่วนใช้หนี้ เว้นแต่ความปรากฏขึ้นแก่ศาลว่า บรรดาผู้ที่ยังถือหุ้นของบริษัทอยู่นั้น ไม่สามารถออกส่วนใช้หนี้อันเขาจะพึงออกใช้นั้นได้

ในข้อความรับผิดชอบเช่นว่ามานั้น ท่านห้ามมิให้ฟ้องผู้โอนเมื่อพ้น 2 ปี นับแต่ได้จดทะเบียนการโอนนั้นลงในทะเบียนผู้ถือหุ้น

3.5 สมุดทะเบียนผู้ถือหุ้น

สมุดทะเบียนผู้ถือหุ้น ให้เริ่มแต่วันจดทะเบียนบริษัท และให้รักษาไว้ ณ สำนักงานของบริษัทแห่งที่ได้บอกทะเบียนไว้ สมุดทะเบียนนี้ให้เปิดให้แก่ผู้ถือหุ้นทั้งหลายดูได้ในระหว่างเวลาทำการโดยไม่เรียกค่าธรรมเนียมอย่างหนึ่งอย่างใด แต่กรรมการจะจำกัดเวลาลงไว้อย่างไรพอสมควรก็ได้ หากไม่น้อยกว่าวันละสองชั่วโมง นอกจากนี้ให้เป็นหน้าที่ของกรรมการที่จะส่งสำเนาบัญชีรายชื่อที่ยังคงเป็นผู้ถือหุ้นอยู่ทั้งหมดในเวลาที่ประชุม และรายชื่อผู้ที่ขาดจากเป็นผู้ถือหุ้นจำเดิมแต่วันประชุมสามัญครั้งที่แล้วมานั้น ไปยังนายทะเบียนอย่างน้อยปีละครั้ง และมีให้ช้ากว่าวันที่สิบสี่นับแต่การประชุมสามัญ บัญชีชื่อนี้ให้มีรายการตามที่กฎหมายบัญญัติไว้

ผู้ถือหุ้นอาจขอให้บริษัทส่งมอบสำเนาทะเบียนผู้ถือหุ้นทั้งหมด หรือแต่ตอนหนึ่งตอนใดก็ได้โดยเสียค่าคัดสำเนาห้าสิบสตางค์ต่อร้อยคำ

สมุทตะเบียนผู้ถือหุ้นนี้ ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นพยานหลักฐานอันถูกต้องในข้อ
กระทำความบรรดาที่กฎหมายบังคับ หรือให้อำนาจให้อากลงในทะเบียนนั้น ผู้ใดจะโต้แย้งว่า
ไม่ถูกต้องก็มีหน้าที่นำสืบหักล้างข้อสันนิษฐานนี้

บริษัทจำกัดใด ไม่มีสมุทตะเบียนผู้ถือหุ้น หรือไม่รักษาสมุทตะเบียนผู้ถือหุ้นหรือไม่
เปิดสมุทตะเบียนให้ผู้ถือหุ้นดูเมื่อผู้ถือหุ้นร้องขอ ต้องระวางโทษปรับไม่เกินสองหมื่นบาท

4. วิธีจัดการบริษัทจำกัด

4.1 บทเบ็ดเสร็จทั่วไป

บรรดาบริษัทจำกัดให้มีกรรมการคนหนึ่งหรือหลายคนด้วยกัน จัดการตามข้อบังคับ
ของบริษัท และอยู่ในความครอบงำของที่ประชุมใหญ่แห่งผู้ถือหุ้นทั้งปวง ดังนั้นการจัดการ
บริษัทจึงแบ่งออกเป็น 2 ประการ คือ

- (1) การจัดการ โดยตรง
- (2) การดูแลครอบงำการจัดการ

การจัดการโดยตรง โดยที่แต่ละบริษัท มีผู้ถือหุ้นเป็นจำนวนมาก การที่จะให้ผู้ถือหุ้น
ทุกคนซึ่งมีความรับผิดชอบ มีสิทธิจัดการบริษัทย่อมก่อความยุ่งยากและเป็นอันตรายต่อ
บริษัท รวมทั้งผู้ถือหุ้นคนอื่นๆ กฎหมายจึงกำหนดให้ที่ประชุมจัดตั้งบริษัท เลือกตั้ง
กรรมการชุดแรกของบริษัท เพื่อดำเนินการจัดการบริษัทตามวัตถุประสงค์และข้อบังคับของ
บริษัทต่อไป กรรมการบริษัทนี้เป็นผู้ดำเนินการบริหารของบริษัทภายใต้การดูแลครอบงำ
ของที่ประชุมใหญ่ผู้ถือหุ้น

สำหรับจำนวนของกรรมการบริษัทจะต้องมีอย่างน้อยเพียงใดนั้น ไม่มีกฎหมายบัญญัติ
บังคับไว้ ดังนั้น จึงยอมแล้วแต่ที่ประชุมใหญ่จะวางข้อกำหนดเป็นข้อบังคับบริษัทว่าจะต้อง
มีจำนวนกี่คน

เมื่อกรรมการบริษัทได้กระทำการใดแทนบริษัท และกระทำไปภายในขอบเขต
วัตถุประสงค์ของบริษัทตามที่ได้จดทะเบียนแล้ว ก็ถือเท่ากับบริษัทเป็นผู้กระทำเอง
กรรมการบริษัทไม่ต้องรับผิดชอบผูกพันในกิจการนั้นเป็นส่วนตัว

4.2 กรรมการ

ผู้เป็นกรรมการจะพึงมีจำนวนมากน้อยเท่าใด และจะพึงได้บำเหน็จเท่าใด ให้สุดแล้ว แต่ที่ประชุมใหญ่จะกำหนด

อันผู้เป็นกรรมการนั้น เฉพาะแต่ที่ประชุมใหญ่นั้น อาจแต่งตั้งหรือถอนได้

4.2.1 การดำรงตำแหน่ง

หลังจากที่ประชุมใหญ่ได้แต่งตั้งกรรมการบริษัทแล้ว ต้องนำการแต่งตั้งนั้น ไปจดทะเบียนภายในสิบสี่วัน นับแต่วันที่ตั้ง

ถ้าตำแหน่งว่างลงในสภากฎหมายเพราะเหตุอื่นนอกจากถึงคราวออกตามวาระ ท่านว่ากรรมการจะเลือกผู้อื่นตั้งขึ้นใหม่ให้เต็มที่ว่างก็ได้ แต่บุคคลที่ได้เป็นกรรมการใหม่เช่นนั้นให้มีเวลาอยู่ในตำแหน่งได้เพียงเท่ากำหนดเวลาที่กรรมการผู้ออกไปนั้นชอบที่อยู่จะได้

4.2.2 การพ้นจากตำแหน่ง

- (1) การออกตามวาระ
- (2) การออกตามกฎหมาย คือ ล้มละลาย หรือตกเป็นคนไร้ความสามารถ
- (3) การออกโดยที่ประชุมใหญ่
- (4) การออกโดยการลา
- (5) การออกตามข้อบังคับของบริษัท
- (6) การออกในกรณีอื่นๆ คือ ตาย หรือสาบสูญ

4.2.3 อำนาจของกรรมการ

- (1) เพิ่มกรรมการให้ครบ หรือนัดเรียกประชุมใหญ่
- (2) วางกำหนดว่าต้องมีองค์ประชุมกี่คน การประชุมนั้นจึงจะสมบูรณ์
- (3) ชี้ขาดตัดสินข้อปรีกษา
- (4) ดำเนินกิจการแทนบริษัท ในขอบเขตแห่งวัตถุประสงค์ของบริษัทตามที่
ได้จดทะเบียนไว้

4.2.4 หน้าที่ของกรรมการ

กรรมการของบริษัทมีหน้าที่และความรับผิดชอบ ดังนี้

- (1) หน้าที่และความรับผิดชอบเฉพาะตัว
- (2) หน้าที่และความรับผิดชอบร่วมกัน

(1) หน้าที่และความรับผิดชอบเฉพาะตัว

ก. กฎหมายกำหนดให้กรรมการของบริษัทต้องใช้ความเอื้อเพื่อสอดส่องกิจการของบริษัทอย่างบุคคลค้าขาย ผู้ประกอบกิจการด้วยความระมัดระวัง กรรมการผู้ใดไม่ใช้ความระมัดระวังจนเกิดความเสียหายแก่บริษัท กรรมการผู้นั้นจะต้องรับผิดชอบแห่งความเสียหายนั้น

ข. กรรมการต้องไม่ประกอบการค้าขายอย่างใดๆ อันมีสภาพอย่างเดียวกัน และเป็นการแข่งขันกับการค้าขายของบริษัท ไม่ว่าจะทำเพื่อประโยชน์ของตนเอง หรือประโยชน์ของผู้อื่น

ค. กรรมการต้องไม่ไปเข้าหุ้นส่วนประเภทไม่จำกัดความรับผิดชอบในห้างหุ้นส่วนอื่นใดที่ประกอบกิจการอันมีสภาพอย่างเดียวกัน และเป็นการแข่งขันกับกิจการของบริษัท

(2) หน้าที่และการรับผิดชอบร่วมกัน

โดยปกติแล้วกรรมการแต่ละคนจะไม่ต้องรับผิดชอบในการกระทำของกรรมการอื่นๆ ซึ่งตนมิได้รู้เห็นยินยอม หรือมีส่วนร่วมในกิจการนั้นๆ ยกเว้นกรณีดังต่อไปนี้

ก. การเรียกเงินค่าหุ้นจากผู้ถือหุ้น จะต้องจัดให้มีการใช้เงินค่าหุ้นกันจริง

ข. จัดให้มีและรักษาไว้ให้เรียบร้อย ซึ่งบรรดาสัญญาชีและเอกสารต่างๆ ตามที่กฎหมายกำหนดไว้

ค. กระทำการแจกเงินปันผลหรือดอกเบี้ยให้เป็นไปโดยถูกต้องตามที่กฎหมายกำหนดไว้

ง. บังคับการให้เป็นไปโดยถูกต้องตามมติของที่ประชุมใหญ่

การฟ้องกรรมการ บุคคลที่สามารถฟ้องกรรมการได้ จะต้องเป็นบุคคลที่
กฎหมายระบุให้อำนาจไว้ ซึ่งได้แก่

1. ตัวบริษัทเอง
2. ผู้ถือหุ้น
3. เจ้าหนี้ของบริษัท

ถ้าเป็นกรณีที่กรรมการของบริษัทได้กระทำการภายในขอบแห่งวัตถุประสงค์ของ
บริษัท แต่เป็นการเกินอำนาจของกรรมการนั้น หากการที่ทำลงนั้นที่ประชุมใหญ่ได้ให้
สัตยาบัน หรืออนุมัติการกระทำนั้นแล้ว กรรมการนั้นก็หลุดพ้นจากความรับผิด บริษัทหรือผู้
ถือหุ้นจะมาฟ้องกรรมการนั้นอีกไม่ได้ แต่มีข้อยกเว้นสำหรับผู้ถือหุ้นที่ไม่อนุมัติการนั้น อาจ
ฟ้องกรรมการผู้นั้นได้ แต่ต้องฟ้องเสียภายในอายุความ 6 เดือน ถ้าพ้นกำหนดอายุความนี้แล้ว
ก็ฟ้องไม่ได้

การดูแลครอบงำการจัดการ

เนื่องจากบรรดาผู้ถือหุ้นทั้งหลาย ต่างมีส่วนได้เสียในกิจการของบริษัทด้วยกันทุกคน
ดังนั้นเมื่อไม่มีโอกาสจัดการโดยตรง กฎหมายก็ให้โอกาสผู้ถือหุ้นเหล่านี้ที่จะควบคุมดูแล
การจัดการของกรรมการบริษัทอีกทอดหนึ่ง การดูแลครอบงำการจัดการนี้กระทำโดยผู้ถือหุ้น
โดยผ่านที่ประชุมใหญ่

4.3 การประชุมใหญ่ผู้ถือหุ้นมี 2 ชนิด คือ

- (1) การประชุมใหญ่สามัญ
- (2) การประชุมใหญ่วิสามัญ

การประชุมใหญ่สามัญ ครั้งแรกต้องมีขึ้นภายใน 6 เดือน นับแต่วันที่ได้มีการจด
ทะเบียนบริษัท และครั้งต่อไป จะต้องจัดขึ้นอย่างน้อย 1 ครั้ง ทุกๆ 12 เดือน

การประชุมใหญ่วิสามัญ คือการประชุมใหญ่ผู้ถือหุ้น ซึ่งได้เรียกประชุมเป็นกรณี
พิเศษต่างหากจากการประชุมใหญ่สามัญ จะเกิดขึ้นได้ในกรณีดังต่อไปนี้

- (1) เมื่อกรรมการเห็นสมควร
- (2) เมื่อบริษัทขาดทุนลงถึงกึ่งจำนวนต้นทุน

- (3) เมื่อผู้ถือหุ้นมีจำนวนหุ้นรวมกัน ไม่น้อยกว่าหนึ่งในห้าแห่งจำนวนหุ้นของบริษัท ได้เข้าชื่อกันทำหนังสือร้องขอให้เรียกประชุม
- (4) ถ้าตำแหน่งผู้สอบบัญชีว่างลง

การเรียกประชุมใหญ่ทั้งการประชุมใหญ่สามัญ และการประชุมใหญ่วิสามัญ ให้กรรมการบริษัทแจ้งให้ผู้ถือหุ้นทราบ โดยวิธีใดวิธีหนึ่ง ดังต่อไปนี้

- (1) ด้วยการลงพิมพ์โฆษณาอย่างน้อยสองคราว ในหนังสือพิมพ์แห่งท้องถิ่นฉบับหนึ่ง ก่อนวันนัดประชุมไม่น้อยกว่าเจ็ดวัน หรือ
- (2) ด้วยการส่งทางไปรษณีย์ไปยังผู้ถือหุ้นทุกคนที่มีชื่อในทะเบียนของบริษัทก่อน นัดประชุมไม่น้อยกว่าเจ็ดวัน

องค์ประชุม ถ้าบริษัทไม่มีข้อบังคับของบริษัทกำหนดไว้เป็นอย่างอื่น การประชุมใหญ่ของบริษัทจะต้องเป็นไปตามที่กฎหมายกำหนด ดังนี้

ก) ในการประชุมใหญ่ ถ้าไม่มีผู้ถือหุ้นมาเข้าประชุมรวมกันแทนหุ้นได้ถึงจำนวนหนึ่งในสี่แห่งทุนของบริษัทเป็นอย่างน้อยแล้ว ที่ประชุมนั้นจะปรึกษากิจการอันใดหาได้ไม่

ข) ถ้าพ้นกำหนดเวลานัดประชุมใหญ่ไปแล้วหนึ่งชั่วโมง จำนวนผู้ถือหุ้นซึ่งเข้ามาประชุมนั้นยังไม่ครบองค์ประชุม กฎหมายกำหนดให้การประชมนั้นเป็นอันเลิกไป ถ้าการประชุมครั้งนั้นผู้ถือหุ้นเป็นผู้ร้องขอเรียกประชุม และถ้าการประชุมนั้นเป็นการประชุมสามัญที่กรรมการบริษัทเรียกประชุม มิใช่ผู้ถือหุ้นร้องขอ กฎหมายให้เรียกนัดใหม่อีกครั้งภายในสิบสี่วัน นับแต่วันที่เรียกประชุมครั้งแรก ในการประชุมครั้งหลังนี้ ถึงแม้จะไม่มีผู้ถือหุ้นมาเข้าประชุมครบองค์ประชุมก็ตาม ที่ประชมนั้นก็สามารถปรึกษากิจการต่างๆ ได้

การเข้าประชุม ผู้ถือหุ้นทั่วทุกคนมีสิทธิจะเข้าประชุมในที่ประชุมใหญ่ได้เสมอ ไม่ว่าจะเป็นการประชุมชนิดใดคราวใด ดังนั้นผู้ถือหุ้นซึ่งเป็นผู้มีส่วนได้เสียทุกคน จึงสามารถเข้าประชุมใหญ่ได้ทุกเมื่อ บริษัทจะกำหนดข้อบังคับหรือห้ามมิให้ผู้ถือหุ้นเข้าประชุมใหญ่ไม่ได้

การลงมติ ผู้ถือหุ้นสามารถเข้าประชุมได้ทุกคนก็จริง แต่มิใช่ว่าทุกคนจะมีสิทธิออกเสียงลงมติ ผู้ถือหุ้นซึ่งมีสิทธิออกเสียงลงมติได้ก็ต่อเมื่อเข้าลักษณะดังต่อไปนี้ ถ้าไม่เข้าลักษณะเหล่านี้แม้จะสามารถเข้าประชุมได้ แต่ก็ออกเสียงลงมติไม่ได้

- (1) ต้องมีหุ้นเท่าถึงจำนวนที่ข้อบังคับกำหนดไว้
- (2) ต้องได้ชำระเงินค่าหุ้นตามที่บริษัทได้เรียกเก็บจนเสร็จสิ้นแล้ว
- (3) ต้องไม่มีส่วนได้เสียพิเศษ
- (4) ต้องเป็นผู้ถือหุ้นชนิดระบุชื่อ ถ้าเป็นหุ้นผู้ถือต้องนำใบหุ้นมาวางต่อบริษัทก่อนเวลาประชุม

ข้อสังเกต ในการออกเสียงลงมติของผู้ถือหุ้น ผู้ถือหุ้นจะมอบฉันทะให้ผู้อื่นออกเสียงแทนตนก็ได้ โดยการมอบฉันทะนี้ต้องทำเป็นหนังสือ และผู้รับมอบฉันทะจะต้องนำใบมอบฉันทะนี้มามอบให้แก่ประธานของที่ประชุมก่อน หรือขณะเริ่มประชุมจึงจะออกเสียงได้

ชนิดของมติแห่งที่ประชุมใหญ่
มติของที่ประชุมใหญ่มี 2 ชนิด คือ

- (1) มติสามัญ
- (2) มติพิเศษ

(1) มติสามัญ คือการลงมติในที่ประชุมใหญ่สำหรับกิจการธรรมดาทั่วไป ซึ่งกฎหมายมิได้บัญญัติบังคับให้ต้องตกลงกันเป็นมติพิเศษ การลงมติสามัญนี้เป็นไปตามเสียงข้างมาก ถ้าคะแนนเสียงเท่ากัน ผู้เป็นประธานในที่ประชุมมีสิทธิออกเสียงอีกเสียงหนึ่งเป็นเสียงชี้ขาด

(2) มติพิเศษ คือการลงมติในที่ประชุมใหญ่สำหรับกิจการบางชนิดที่กฎหมายบัญญัติบังคับให้ลงมติเป็นลำดับติดต่อกัน 2 ครั้ง กล่าวคือ ถ้าที่ประชุมใหญ่ได้ลงมติอันใดเป็นลำดับกันสองครั้งประชุมแล้ว มติอันนั้นถือว่าเป็นมติพิเศษ เมื่อได้ทำให้เป็นไปโดยวิธีดังจะกล่าวต่อไปนี้ คือ

ข้อความที่จะนำเสนอให้ลงมตินั้นได้จดลงในคำบอกกล่าวนัดประชุมใหญ่ครั้งแรกที่ประชุมครั้งแรกได้ลงมติโดยคะแนนเสียงข้างมากไม่ต่ำกว่าสามในสี่ส่วนของจำนวนเสียงทั้งหมด

การประชุมใหญ่ครั้งหลังนั้น ได้นัดเรียกและได้ประชุมกันในเวลาไม่น้อยกว่าสิบสี่วัน และไม่มากกว่าหกสัปดาห์ ภายหลังจากประชุมครั้งแรก

ข้อความอันที่ประชุมครั้งแรกได้ลงมตินั้น ได้จลดลงไว้เต็มจำนวนในคำบอกกล่าวนัดประชุมครั้งหลังด้วย

ที่ประชุมครั้งหลังได้ลงมติขึ้นตามมติของที่ประชุมครั้งแรก โดยคะแนนเสียงข้างมาก นับได้ไม่น้อยกว่าสองในสามส่วนของจำนวนเสียงทั้งหมด

สาระสำคัญของมติพิเศษจึงอยู่ที่การลงมติ 2 ครั้ง ครั้งแรกไม่ต่ำกว่า 3 ใน 4 ของจำนวนเสียงทั้งหมด และครั้งต่อมาลงมติขึ้นตามมติครั้งแรกโดยไม่มีการเปลี่ยนแปลงแก้ไขเพิ่มเติม ด้วยคะแนนเสียงไม่ต่ำกว่า 2 ใน 3 ของจำนวนเสียงทั้งหมด จำนวนเสียงที่นำมาคิดคำนวณนี้คิดจากผู้เข้าร่วมประชุมที่มีสิทธิออกเสียงในการประชุมนั้นเท่านั้น ไม่รวมถึงเสียงของผู้ไม่มาประชุมหรือมาประชุมแต่ไม่มีสิทธิออกเสียงแต่อย่างใด

กิจการที่กฎหมายบัญญัติให้ต้องลงมติพิเศษก็คือ

1. การตั้งข้อบังคับบริษัทขึ้นใหม่ หรือเพิ่มเติม เปลี่ยนแปลงข้อบังคับบริษัท หรือข้อความในหนังสือบริคณห์สนธิ
2. การเพิ่มทุนบริษัทโดยการออกหุ้นใหม่
3. การออกหุ้นใหม่เสมือนหนึ่งว่าได้ใช้เต็มค่าแล้ว หรือได้ใช้แต่บางส่วนแล้ว ด้วยอย่างอื่น นอกจากให้ใช้เป็นตัวเงิน
4. การลดทุนบริษัทด้วยลดมูลค่าแต่ละหุ้นให้ต่ำลง หรือลดจำนวนหุ้นให้น้อยลง
5. การเลิกบริษัทในกรณีที่มีได้เลิกกันด้วยเหตุอย่างอื่น
6. การควบบริษัทเข้ากัน

วิธีการลงมติ การลงมติอาจทำได้ด้วยการชูมือ หรือด้วยการลงคะแนนลับ และถ้าเป็นการลงคะแนนด้วยการชูมือ จะถือว่าเป็นมติของที่ประชุมใหญ่ได้ต่อเมื่อได้จดลงในรายงานการประชุมของบริษัทแล้ว แต่ถ้าหากเป็นการลงคะแนนลับ ผลแห่งคะแนนลับย่อมถือว่าเป็นมติของที่ประชุมใหญ่ โดยไม่ต้องมีการจดไว้ในสมุดรายงานการประชุมของบริษัท

การเพิกถอนมติ กรรมการหรือผู้ถือหุ้นคนใดคนหนึ่งจะร้องขอให้ศาลสั่งเพิกถอนมติของที่ประชุม อันผิดระเบียบได้ แต่จะต้องร้องขอเสียภายใน 1 เดือน นับแต่ได้ลงมตินั้น

4.4 บัญชีบุคคล

บัญชีบุคคล คือบัญชีที่มีรายการโดยย่อแสดงถึงจำนวนทรัพย์สินและหนี้สิน รวมทั้งบัญชีกำไรและขาดทุนของบริษัท

บัญชีบุคคลนี้ กฎหมายบัญญัติให้ต้องทำอย่างน้อยครั้งหนึ่งในรอบสิบสองเดือน คือเมื่อเวลาสุทธรอบสิบสองเดือนอันจัดว่าเป็นชวบทปีในทางบัญชีเงินของบริษัทนั้น ดังนั้นบัญชีบุคคลจึงต้องทำทุกๆ รอบปีในทางบัญชีเงินของบริษัท โดยกรรมการบริษัทเป็นผู้จัดทำ ซึ่งเมื่อจัดทำแล้วก็ต้องให้ผู้ตรวจสอบบัญชีตรวจสอบความถูกต้องของงบคูลนั้นเสียก่อน แล้วจึงต้องนำเสนอต่อที่ประชุมใหญ่ภายในสี่เดือน นับแต่วันที่ลงใบงบคูลนั้น เพื่อพิจารณาอนุมัติงบคูลนั้นต่อไป ถ้าที่ประชุมใหญ่ไม่อนุมัติงบคูลนั้น กรรมการบริษัทก็ต้องจัดทำงบคูลเสนอต่อที่ประชุมเพื่อขออนุมัติใหม่

งบคูลที่กรรมการบริษัทจัดทำขึ้นนี้กรรมการมีหน้าที่จะต้องส่งสำเนางบคูลนั้นไปยังผู้ถือหุ้นทุกคนก่อนวันนัดประชุมใหญ่ล่วงหน้าไม่น้อยกว่าสามวัน และพร้อมกันนั้นกรรมการบริษัท จะต้องจัดให้มีสำเนางบคูลเปิดเผยไว้ในสำนักงานของบริษัทก่อนวันนัดประชุมใหญ่ไม่น้อยกว่า 3 วัน เพื่อให้ผู้ทรงใบหุ้นชนิดออกให้แก่ผู้ถือตรวจดูได้ นอกจากนี้กรรมการบริษัทยังต้องเสนอรายการแสดงผลการดำเนินงานกิจการของบริษัทในรอบปีที่ผ่านมาให้ที่ประชุมใหญ่ทราบด้วย เพื่อประกอบการพิจารณาอนุมัติงบคูลนั้น อนึ่ง งบคูลที่จัดทำขึ้นนี้ กรรมการจะต้องส่งสำเนาไปยังนายทะเบียนไม่ช้ากว่าเดือนหนึ่งนับแต่วันที่งบคูลนั้นได้รับอนุมัติในที่ประชุมใหญ่ด้วย

4.5 เงินปันผล และเงินสำรอง

4.5.1 เงินปันผล

เมื่อบริษัทดำเนินกิจการได้กำไร ต้องจัดแบ่งส่วนกำไรนั้นให้แก่ผู้ถือหุ้นตามหลักเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนดไว้ รวมทั้งต้องจัดทุนสำรองโดยหักแบ่งจากส่วนกำไรก่อนแบ่งเงินปันผลนั้นเอาไว้บางส่วนด้วย

การแจกเงินปันผลนั้นต้องคิดตามส่วนจำนวน ซึ่งผู้ถือหุ้นได้ส่งเงินแล้วในหุ้นหนึ่งๆ เว้นแต่จะได้ตกลงกันไว้เป็นอย่างอื่นในหุ้นบุริมสิทธิ ดังนั้นการคิดเงินปันผลต้องคิดตามส่วนจำนวนซึ่งผู้ถือหุ้นได้ส่งเงินแล้วในหุ้นหนึ่งๆ เช่นส่งไปแล้ว 50% ของมูลค่าหุ้น ก็ให้ใช้เงินปันผล 50% ของจำนวนที่ควรจะได้สำหรับหุ้นหนึ่งๆ นั้น แต่สำหรับหุ้นบุริมสิทธิก็เป็นไปตามบุริมสิทธิที่ได้ตกลงกันเอาไว้

การจ่ายเงินปันผล ห้ามมิให้ประกาศอนุญาตเงินปันผล นอกจากโดยมติของที่ประชุมใหญ่

กรรมการอาจจ่ายเงินปันผลระหว่างกาลให้แก่ผู้ถือหุ้นได้เป็นครั้งคราว ในเมื่อปรากฏแก่กรรมการว่าบริษัทมีกำไรสมควรพอที่จะทำเช่นนั้น

ห้ามมิให้จ่ายเงินปันผลจากเงินประเภทอื่นนอกจากเงินกำไร ถ้าหากบริษัทขาดทุน ห้ามมิให้จ่ายเงินปันผลจนกว่าจะได้แก้ไขให้หายขาดทุน

การจ่ายเงินปันผลจะต้องทำตามหลักเกณฑ์ดังนี้คือ

- ก) ต้องมีมติของที่ประชุมใหญ่ออนุมัติให้จ่ายเงินปันผลได้
- ข) เงินปันผลต้องเป็นเงินกำไรของบริษัท ตามที่ปรากฏในบัญชีงบดุล ถ้าปรากฏว่าบริษัทขาดทุนจะจ่ายเงินปันผลไม่ได้ จนกว่าจะได้แก้ไขให้หายขาดทุนเสียก่อน
- ค) ก่อนแบ่งเงินปันผลนั้น บริษัทต้องหักกำไรนั้นเก็บเอาไว้เป็นทุนสำรอง อย่างน้อยหนึ่งในยี่สิบส่วนของจำนวนผลกำไร จนกว่าทุนสำรองนั้นจะมีจำนวนถึง 1 ใน 10 ของจำนวนทุนของบริษัทตามที่ได้จดทะเบียนไว้ หรือมากกว่านั้นหากมีข้อบังคับของบริษัทกำหนดไว้
- ง) โดยปกติการจ่ายเงินปันผลจะกระทำกันในตอนปลายปี หลังจากที่ประชุมใหญ่ออนุมัติงบดุล แต่ในกรณีที่บริษัทมีกำไรมาก และไม่ต้องการเก็บเอาไว้ กฎหมายก็ให้อำนาจกรรมการจ่ายเงินปันผลในระหว่างกาลได้

การจ่ายเงินปันผลนี้ กำหนดให้ทำคำบอกกล่าวโดยโฆษณาในหนังสือพิมพ์แห่งท้องที่ฉบับหนึ่งสองครั้งเป็นอย่างน้อย หรือทำคำบอกกล่าวเป็นจดหมายไปยังผู้ถือหุ้นที่มีชื่อปรากฏอยู่ในทะเบียนทุกคน

4.5.2 การชั้กทุนสำรอง

ก่อนจ่ายเงินปันผล กฎหมายกำหนดให้มีการแบ่งเงินส่วนกำไรนั้นเองไว้เป็นทุนสำรองบางส่วน เหลือเท่าไรจึงค่อยนำมาแบ่งเฉลี่ยเป็นเงินปันผลกันต่อไป กฎหมายกำหนดให้บริษัทต้องชั้กทุนสำรองเอาไว้อย่างน้อยหนึ่งในยี่สิบส่วนของจำนวนผลกำไร จนกว่าทุนสำรองนั้นจะมีจำนวนถึง 1 ใน 10 ของจำนวนทุนของบริษัทหรือมากกว่านั้น แล้วแต่จะได้ตกลงกำหนดไว้ในข้อบังคับของบริษัท

4.6 สมุดและบัญชี

กฎหมายกำหนดให้กรรมการของบริษัทจัดทำบัญชีและสมุดต่างๆ ดังนี้

(1) บัญชี กรรมการต้องทำบัญชีแสดงถึง

- ก) จำนวนเงินที่บริษัทได้รับและได้จ่าย ทั้งรายการอันเป็นเหตุให้รับหรือจ่ายเงินทุกราย ไป
- ข) สินทรัพย์ หรือหนี้สินของบริษัท

(2) สมุด กำหนดให้กรรมการบริษัทต้องจัดทำสมุดเพื่อบันทึกรายงานการประชุม และข้อมติทั้งหมดของที่ประชุมผู้ถือหุ้นและของที่ประชุมกรรมการ สมุดนี้จะเก็บรักษาไว้ ณ สำนักงาน ที่ได้จดทะเบียนของบริษัท โดยประธานแห่งที่ประชุมจะต้องลงลายมือชื่อรับรองว่าถูกต้องเอาไว้ด้วย

สมุดที่ประธานลงนามไว้นี้ กฎหมายให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นหลักฐานอันถูกต้องแห่งข้อความที่ได้จดบันทึกลงในสมุดนั้นๆ และให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าการลงมติและการดำเนินของที่ประชุมอันได้จดบันทึกไว้นั้นได้เป็นไปโดยชอบ สมุดนี้ผู้ถือหุ้นคนใดอาจขอตรวจดูได้ระหว่างเวลาทำการงาน

5. การสอบบัญชี

บัญชีของบริษัทนั้นกรรมการของบริษัทเป็นผู้จัดทำขึ้น เมื่อได้ทำขึ้นแล้วก็ต้องให้ผู้สอบบัญชีตรวจสอบความถูกต้องของบัญชานั้น เพื่อผลประโยชน์ของบริษัทและของผู้ถือหุ้นทุกคน ดังนั้น จึงต้องมีการมอบหมายแต่งตั้งให้ผู้ใดผู้หนึ่งทำหน้าที่เป็นผู้สอบบัญชี ซึ่งการแต่งตั้งผู้สอบบัญชื่อนี้เป็นไปตามที่กฎหมายกำหนดไว้

ผู้สอบบัญชีนั้นจะเป็นผู้ถือหุ้นของบริษัทก็ได้ แต่บุคคลผู้มีส่วนได้เสียในกิจการของบริษัททำโดยสถานอื่นอย่างหนึ่งอย่างใด นอกจากเป็นแต่ผู้ถือหุ้นในบริษัทเท่านั้นแล้ว ท่านว่าจะเลือกเอามาเป็นตำแหน่งผู้สอบบัญชีหาได้ไม่ กรรมการก็ดีหรือผู้อื่นซึ่งเป็นตัวแทนหรือลูกจ้างของบริษัทก็ดี เวลาอยู่ในตำแหน่งนั้นๆ ก็จะเลือกเอามาเป็นตำแหน่งผู้สอบบัญชีของบริษัทหาได้ไม่ ดังนั้น ผู้ถือหุ้นซึ่งมิได้มีส่วนได้เสียอย่างอื่นจึงอาจเป็นผู้สอบบัญชีได้ แต่กฎหมายห้ามบุคคลบางคน คือ กรรมการ ตัวแทนหรือลูกจ้างของบริษัทไม่มีสิทธิได้รับเลือกตั้งให้เป็นผู้สอบบัญชี เพราะบุคคลเหล่านั้น โดยเฉพาะกรรมการเป็นผู้บริหาร และจัดทำบัญชีถ้าให้มาตรวจบัญชีอีกก็ไม่เกิดประโยชน์อันใด

นอกจากผู้ถือหุ้นแล้ว บุคคลภายนอกก็อาจได้รับการแต่งตั้งเป็นผู้สอบบัญชีได้

ผู้สอบบัญชีนี ให้เป็นหน้าที่ของที่ประชุมสามัญที่จะเลือกตั้งผู้สอบบัญชีขึ้นทุกปี โดยจะเลือกตั้งจากผู้สอบบัญชีคนเดิมให้กลับเข้ารับตำแหน่งอีกก็ได้ สำหรับจำนวนผู้สอบบัญชีนีกฎหมายมิได้บังคับเอาไว้ จึงขึ้นอยู่กับข้อบังคับ หรือที่ประชุมของบริษัทจะเป็นผู้กำหนดจำนวนผู้สอบบัญชีเองว่าจะมีจำนวนมากน้อยเพียงใด และจะกำหนดด้วยว่าจะได้สินจ้างเท่าใด

เมื่อได้ผู้ตั้งสอบบัญชีแล้ว ถ้าต่อมาตำแหน่งผู้สอบบัญชีเกิดว่างลง เช่น ตาย ลาออก ฯลฯ ให้กรรมการบริษัทนัดเรียกประชุมวิสามัญ เพื่อเลือกตั้งผู้สอบบัญชีขึ้นแทนให้ครบตามจำนวนต่อไป แต่ถ้ากรรมการบริษัทไม่นัดเรียกประชุมดังกล่าว ให้ผู้ถือหุ้น ไม่น้อยกว่า 5 คน ร้องขอต่อศาล เพื่อตั้งผู้สอบบัญชีประจำปีนั้นและศาลจะกำหนดสินจ้างให้ด้วย

อำนาจและหน้าที่ของผู้สอบบัญชี ผู้สอบบัญชีทุกคนเข้าตรวจสอบสมุดและบัญชีของบริษัทในเวลาอันสมควรได้ทุกเมื่อ และมีอำนาจที่จะไต่ถามสอบสวนกรรมการหรือผู้ซึ่งเป็นตัวแทน หรือลูกจ้าง ในปัญหาเกี่ยวกับรายการในสมุดหรือในบัญชีที่ทำขึ้นได้

ให้เป็นหน้าที่ของผู้ตรวจสอบบัญชีที่จะต้องทำรายงานเกี่ยวกับงบดุล และบัญชีว่าเป็นอย่างไร ถูกต้องหรือไม่ เพื่อเสนอให้ที่ประชุมใหญ่สามัญทราบต่อไป

6. การตรวจ

การตรวจงานของบริษัท เพื่อให้การดำเนินงานของบริษัทเป็นไปอย่างสุจริต ดังนั้นหากมีข้อสงสัยประการใดในการดำเนินงานของบริษัท จึงจำเป็นต้องให้มีการตรวจงานบริษัทได้ การตรวจงานของบริษัทนี้แบ่งออกได้เป็น 2 ชนิดคือ

- (1) ผู้ถือหุ้นร้องขอให้รัฐมนตรีตั้งผู้ตรวจ
- (2) รัฐมนตรีตั้งผู้ตรวจเองเมื่อเห็นสมควร

กรณีแรก ผู้ถือหุ้นรวมกันไม่น้อยกว่า 1 ใน 5 ของจำนวนหุ้นทั้งหมด อาจทำเรื่องราวขอต่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ ให้ตั้งเจ้าหน้าที่เป็นผู้ตรวจงานของบริษัท และเมื่อตรวจแล้วก็ให้ทำรายงานต่อรัฐมนตรีทราบต่อไป ผู้ถือหุ้นจะเข้าไปตรวจงานเสียเองมิได้ กระทำได้แต่เพียงต้องขอต่อรัฐมนตรีเท่านั้น อย่างไรก็ตาม ก่อนที่รัฐมนตรีจะแต่งตั้งผู้ตรวจนั้น รัฐมนตรีมีอำนาจเรียกให้ผู้ยื่นเรื่องราวมาวางประกัน เพื่อรับออกเงินค่าใช้จ่ายในการตรวจนั้นก็ได้

กรณีที่สอง กฎหมายให้อำนาจรัฐมนตรีที่จะตั้งผู้ตรวจคนเดียวหรือหลายคนให้ไปตรวจการงานของบริษัท เพื่อทำรายงานยื่นต่อรัฐบาลเมื่อใดก็ได้

ในการทำงานของผู้ตรวจนี้ ผู้ตรวจย่อมมีอำนาจที่จะเรียกให้กรรมการ ลูกจ้าง และตัวแทนของบริษัทส่งสรรพสมุดและเอกสารทั้งปวง ซึ่งได้เก็บรักษาเอาไว้แล้วให้แก่ผู้ตรวจได้ นอกจากนี้ ผู้ตรวจยังมีอำนาจที่จะสอบปากคำบุคคลดังกล่าวในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการงานของบริษัทด้วย

เมื่อผู้ตรวจได้ปฏิบัติหน้าที่ของตนเรียบร้อยแล้ว ผู้ตรวจก็มีหน้าที่ที่จะต้องทำรายงานยื่นต่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ ๆ ก็จะส่งรายงานนี้ให้บริษัททราบต่อไป

ค่าใช้จ่ายในการตรวจนี้ตกอยู่กับผู้ยื่นเรื่องราวขอให้ตรวจ เว้นแต่ในการประชุมใหญ่ครั้งแรกเมื่อตรวจสำเร็จลงแล้ว ได้ยินยอมว่าจะจ่ายค่าตรวจนั้นจากสินทรัพย์ของบริษัท

7. การเพิ่มทุนและลดทุน

เงินทุนของบริษัทนั้นอาจเปลี่ยนแปลงได้ให้เหมาะสมกับสถานะและความต้องการของบริษัท ในบางกรณีบริษัทก็อาจต้องการเพิ่มทุนเพื่อขยายกิจการให้กว้างขวางขึ้น

และในทางตรงกันข้ามบริษัทอาจต้องการลดทุนลงให้เหมาะสมกับกิจการที่ไม่ขยายต่อไปอีกแล้วก็ได้

การเพิ่มทุนของบริษัทนั้น บริษัทจำกัดอาจเพิ่มทุนของบริษัทขึ้นได้ด้วยออกหุ้นใหม่ โดยมติพิเศษของที่ประชุมผู้ถือหุ้น ดังนั้น การเพิ่มทุนจึงเป็นอำนาจของที่ประชุมที่จะกำหนดโดยมติพิเศษให้ออกหุ้นใหม่เพิ่มขึ้นได้ และในการออกหุ้นใหม่ต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์เหล่านี้ด้วย

- (1) หุ้นที่จะออกใหม่นี้ ต้องเป็นหุ้นที่ใช้ด้วยเงิน ถ้าจะออกเป็นหุ้นที่ใช้เงินเต็มค่าแล้ว หรือได้ใช้ให้บางส่วนแล้วด้วยทรัพย์สินอื่นนอกเหนือจากตัวเงินที่ประชุมก็ต้องออกมติพิเศษให้ออกหุ้นเช่นนี้ได้ด้วย ถ้าไม่มีมติพิเศษโดยเฉพาะก็ต้องออกเป็นหุ้นที่ใช้ด้วยเงินเท่านั้น
- (2) มูลค่าของหุ้นใหม่นี้ จะต้องเท่ากับมูลค่าของหุ้นที่ออกไว้แต่เดิม
- (3) ต้องการมีจดทะเบียนมติพิเศษ ซึ่งอนุญาตให้บริษัทเพิ่มทุนได้ภายใน 14 วัน นับแต่วันที่ได้ลงมติ

เมื่อได้มีการออกหุ้นใหม่แล้ว ให้นำบรรดาหุ้นที่ออกใหม่นั้นเสนอให้ผู้ถือหุ้นทั้งหลายตามส่วนจำนวนหุ้นซึ่งเขาถืออยู่ โดยทำคำเสนอเป็นหนังสือแจ้งให้ผู้ถือหุ้นทราบว่าผู้ถือหุ้นนั้นจะซื้อได้กี่หุ้น และต้องระบุวันที่ผู้ถือหุ้นจะต้องตอบสนอง ไม่เช่นนั้นจะถือว่าผู้ถือหุ้นไม่ประสงค์จะซื้อหุ้นนั้นไว้ในคำเสนอด้วย ถ้าพ้นกำหนดวันแล้วผู้ถือหุ้นตอบมาว่าไม่ประสงค์จะซื้อหุ้นนั้น กรรมการจึงจะมีอำนาจที่จะนำหุ้นนั้นออกเสนอให้ผู้ถือหุ้นคนอื่นซื้อหรือจะรับซื้อไว้เองก็ได้ แต่จะนำออกเสนอขายซึ่งชนต่อบุคคลภายนอกไม่ได้

การลดทุน อาจกระทำได้โดยการลดมูลค่าหุ้นแต่ละหุ้นให้ต่ำลง หรือลดจำนวนหุ้นให้น้อยลงก็ได้ แต่ทั้งนี้ต้องกระทำโดยมติพิเศษของที่ประชุมผู้ถือหุ้น

ดังนั้น การลดทุนจึงอาจทำได้ 2 วิธีด้วยกันคือ

- (1) ด้วยการลดมูลค่าแต่ละหุ้นเช่นหุ้นละ 50 บาท ก็ให้ลดลงเหลือหุ้นละ 25 บาท โดยจำนวนหุ้นยังมีจำนวนเท่าเดิมไม่เปลี่ยนแปลง
- (2) ด้วยการคงมูลค่าหุ้นไว้เท่าเดิม แต่ลดจำนวนหุ้นให้น้อยลง เช่น เดิมมีหุ้นทั้งสิ้น 10,000 หุ้น มูลค่าหุ้นละ 100 บาท ออกเงิน 1,000,000 บาท

การลดทุนจะต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ต่างๆ ดังนี้

ก) จะกระทำการลดทุนได้ก็ต่อเมื่อมติพิเศษให้กระทำเช่นนั้นได้

ข) การลดทุนจะลดลงให้ต่ำกว่า 1 ใน 4 ของทุนทั้งหมดไม่ได้

ค) การลดทุนจะต้องมีการโฆษณาลงในหนังสือพิมพ์แห่งท้องที่ 7 ครั้งเป็นอย่างน้อย

ง) จะต้อง มีหนังสือบอกกล่าว ไปยังบรรดาผู้ซึ่งบริษัทรู้ว่าเป็นเจ้าหนี้ของบริษัทให้ทราบรายการซึ่งประสงค์จะลดทุนลง และให้เจ้าหนี้ผู้มีข้อคัดค้านในการลดทุนนั้น ส่งคำคัดค้านไปภายในสามเดือนนับแต่วันที่บอกกล่าว

จ) ถ้าไม่มีใครคัดค้านในกำหนด 3 เดือน ก็ถือเท่ากับว่าไม่มีข้อคัดค้าน บริษัทก็ดำเนินการลดทุนไปได้ แต่ถ้ามีเจ้าหนี้คนใดคัดค้าน บริษัทจะลดทุนไม่ได้จนกว่าจะได้ใช้หนี้หรือได้หาประกันเพื่อหนี้รายนั้นจนเป็นที่พอใจแก่เจ้าหนี้แล้ว

ฉ) มติพิเศษที่ยินยอมให้ลดทุนได้นี้ต้องนำไปจดทะเบียนภายใน 14 วัน นับแต่วันที่ได้ลงมติ

8. การเลิกบริษัท

การเลิกบริษัทจำกัดนั้น มีวิธีเลิกได้ 2 วิธีคือ

(1) เลิกโดยผลของกฎหมาย

(2) เลิกโดยคำสั่งศาล

วิธีที่ 1 การเลิกโดยผลของกฎหมายเมื่อมีเหตุต่างๆ ดังนี้

ก. ถ้าในข้อบังคับของบริษัทมีกำหนดกรณีอันใดเป็นเหตุที่จะเลิกกันเมื่อมีกรณีนั้น

ข. ถ้าบริษัทได้ตั้งขึ้นไว้ เฉพาะกำหนดกาลใด เมื่อสิ้นสุดกำหนดกาลนั้น

ค. ถ้าบริษัทได้ตั้งขึ้น เฉพาะเพื่อทำกิจการอย่างหนึ่งอย่างใดแต่อย่างเดียวเมื่อเสร็จการนั้น

ง. เมื่อมีมติพิเศษให้เลิก

จ. เมื่อบริษัทล้มละลาย

เมื่อเกิดเหตุใดเหตุหนึ่งดังกล่าวข้างต้นนี้ บริษัทจำกัดเป็นอันต้องเลิกกันทันทีโดยไม่จำเป็นต้องได้รับคำสั่งศาลให้เลิกแต่อย่างใด

วิธีที่ 2 การเลิกโดยคำสั่งศาล ศาลมีอำนาจสั่งให้เลิกบริษัทจำกัดได้ด้วยเหตุต่อไปนี้

- ก. ถ้าทำผิดในการยื่นรายงานประชุมตั้งบริษัทหรือทำผิดในการประชุมตั้งบริษัท
- ข. ถ้าบริษัทไม่เริ่มทำการภายในปีหนึ่ง นับแต่วันจดทะเบียนหรือหยุดทำการถึงปีหนึ่งเต็มๆ
- ค. ถ้าการค้าของบริษัททำไปก็มีแต่ขาดทุนอย่างเดียว และไม่มีทางหวังว่าจะกลับฟื้นตัวได้
- ง. จำนวนผู้ถือหุ้นลดน้อยลงจนเหลือไม่ถึงเจ็ดคน

เมื่อมีเหตุสี่ประการอย่างใดอย่างหนึ่งดังกล่าวแล้ว ศาลมีอำนาจสั่งให้บริษัทเลิกกันได้ แต่ทั้งนี้ สำหรับกรณีทำผิดในการยื่นรายงานการประชุมตั้งบริษัท หรือทำผิดในการประชุมตั้งบริษัท ศาลมีอำนาจที่จะไม่สั่งเลิกบริษัท แต่หากเห็นสมควรอาจสั่งให้ยื่นรายงานการประชุมตั้งบริษัท หรือให้มีการประชุมตั้งบริษัทก็ได้

9. การควบบริษัทจำกัดเข้ากัน

บริษัทจำกัดก็เช่นเดียวกับห้างหุ้นส่วนจดทะเบียนที่สามารถควบเข้ากันได้

การควบบริษัทจำกัดนั้น ต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ ดังนี้คือ

- (1) บริษัทจำกัดที่ควบเข้ากันนั้นต่างต้องได้รับอนุมัติ โดยมติพิเศษแห่งที่ประชุมใหญ่ของผู้ถือหุ้น โดยมติพิเศษนี้ต้องนำไปจดทะเบียน ณ หอทะเบียนภายใน 14 วัน นับแต่วันที่ได้ลงมตินั้นๆ
- (2) บริษัทจำกัดที่จะควบเข้ากันนั้น ต้องโฆษณาในหนังสือพิมพ์แห่งท้องถิ่น 7 ครั้ง เป็นอย่างน้อย และต้องทำจดหมายลงทะเบียนไปรษณีย์ส่งไปยังบรรดาผู้ซึ่งบริษัทรู้ว่าเป็นเจ้าหนี้ของบริษัท เพื่อแจ้งให้เจ้าหนี้ทั้งหลายเหล่านั้นทราบรายการที่ประสงค์จะควบบริษัทเข้ากัน และขอให้เจ้าหนี้ผู้มีข้อคัดค้านอย่างหนึ่งอย่างใด หรือหลายอย่างในการควบบริษัทเข้ากันนั้น ส่งคำคัดค้านไปภายใน 6 เดือน นับ

แต่วันที่ได้บอกกล่าวนี้ ถ้าหากว่าไม่มีเจ้าหน้าที่คัดค้านภายในกำหนดก็ถือว่า
ไม่มีการคัดค้าน การควบบริษัทก็ดำเนินต่อไปได้ แต่ถ้าเจ้าหน้าที่คัดค้านบริษัท
จะจัดการควบเข้ากันมิได้จนกว่าจะได้ใช้หนี้ หรือได้ให้ประกันเพื่อหนี้รายนั้น
แล้ว

(3) ในกรณีที่บริษัทได้ทำการควบเข้ากันแล้ว ต่างบริษัทต้องนำความไปจดทะเบียน
ภายใน 14 วัน นับแต่วันที่ควบเข้ากัน และบริษัทจำกัดอันได้ตั้งขึ้นใหม่ด้วยควบ
เข้ากันนั้นก็ต้องไปจดทะเบียนเป็นบริษัทใหม่ด้วย

(4) จำนวนทุนเรือนหุ้นของบริษัทใหม่ จะต้องเท่ากับจำนวนทุนเรือนหุ้นของบริษัท
เดิมอันมาควบเข้ากัน

เมื่อบริษัทควบเข้ากันแล้ว บริษัทใหม่ย่อมได้ไปทั้งสิทธิและความรับผิดชอบที่มีอยู่
แก่บริษัทเดิมอันมาควบเข้ากันนั้นทั้งสิ้น ดังนั้นเจ้าหน้าที่ของบริษัทเดิมจึงมีสิทธิที่จะฟ้อง
บริษัทใหม่ และบริษัทใหม่ก็มีสิทธิฟ้องลูกหนี้ของบริษัทเดิมได้

10. หนังสือบอกกล่าว

อันหนังสือบอกกล่าวซึ่งบริษัทจะพึงส่งถึงผู้ถือหุ้นนั้น ถ้าว่าได้ส่งมอบให้แล้วถึงตัวก็
ดี หรือส่งไปโดยทางไปรษณีย์สลักหลังถึงสำนักอาศัยของผู้ถือหุ้นคงที่ปรากฏในทะเบียน
ของบริษัทแล้วก็ดี ให้ถือว่าเป็นอันได้ส่งชอบแล้ว

หนังสือบอกกล่าวใดๆ เมื่อได้ส่งโดยทางไปรษณีย์สลักหลังถูกต้องแล้ว ให้ถือว่าเป็น
อันได้ส่งถึงมือผู้รับในเวลาทีหนังสือเช่นนั้นจะควรไปถึงได้ตามทางการปกติแห่งไปรษณีย์

11. การถอนทะเบียนบริษัทร้าง

บริษัทอาจจะหยุดดำเนินกิจการไป โดยที่ไม่ได้มีการเลิกบริษัท กลายเป็นบริษัทร้าง
แต่เนื่องจากยังมีชื่ออยู่ในทะเบียนซึ่งอาจทำให้บุคคลภายนอกเข้าใจผิดว่าบริษัทดังกล่าวยัง
ดำเนินการอยู่ ดังนั้น กฎหมายจึงให้อำนาจนายทะเบียนถอนทะเบียนบริษัทร้างเหล่านี้ได้
ตามหลักเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนดไว้ ดังกล่าวคือ

- (1) เมื่อนายทะเบียนเห็นสมควรเชื่อว่าบริษัทใดมิได้ทำการค้าขาย หรือประกอบการงานแล้ว นายทะเบียนก็จะมีจดหมายลงทะเบียนไปรษณีย์ส่งไปยังบริษัทนั้น เพื่อให้ได้ทราบว่ายังทำการค้าขายหรือประกอบการงานอยู่หรือไม่
- (2) ถ้ามิได้รับคำตอบภายใน 1 เดือน เมื่อสิ้นเวลา 1 เดือนแล้ว นายทะเบียนก็จะมีจดหมายอีกฉบับหนึ่งส่งไปยังบริษัทอ้างทำความถึงจดหมายฉบับแรก และแสดงว่ายังมีได้รับตอบหนังสือนั้น จดหมายฉบับที่ 2 นี้ ต้องส่งภายใน 14 วัน นับตั้งแต่วันที่สิ้นเวลา 1 เดือน ที่ยังมีได้รับคำตอบนั้น นอกจากนี้ในจดหมายฉบับที่ 2 นี้ ให้แสดงด้วยว่าถ้ามิได้รับตอบจดหมายฉบับที่ 2 ภายใน 1 เดือน นับแต่วันที่ส่งในจดหมายแล้ว นายทะเบียนจะได้ออกแจ้งความโฆษณาเพื่อการขีดชื่อบริษัทนั้นออกจากทะเบียน
- (3) ถ้านายทะเบียนยังมีได้รับตอบจดหมายทั้งสองฉบับ หรือได้รับตอบแต่ได้รับตอบว่าบริษัทมิได้ดำเนินกิจการแล้ว นายทะเบียนจะโฆษณาในหนังสือพิมพ์แห่งท้องที่ และให้คำบอกกล่าวเป็นหนังสือจดทะเบียนไปรษณีย์ไปยังบริษัท โดยแจ้งว่าเมื่อล่วงเวลาสามเดือนนับแต่วันบอกกล่าว บริษัทนั้นจะถูกขีดออกจากทะเบียน และจะต้องเลิก เว้นแต่จะแสดงเหตุเป็นอย่างอื่น
- (4) สำหรับกรณีที่นายทะเบียนเชื่อว่า บริษัทกำลังชำระสะสางบัญชีเลิกบริษัทอยู่ แต่ไม่มีตัวผู้ชำระบัญชีทำการอยู่ หรือว่าผู้ชำระบัญชีได้ชำระสะสางบัญชีของบริษัทแล้ว แต่ไม่ยอมทำรายการแถลงการชำระบัญชีนั้นภายใน 6 เดือน นับแต่วันที่นายทะเบียนบอกกล่าวเป็นหนังสือลงทะเบียนให้ส่งรายงานนั้นมายังนายทะเบียน นายทะเบียนก็อาจโฆษณาในหนังสือพิมพ์แห่งท้องที่ และส่งคำบอกกล่าวไปยังบริษัทตามหลักเกณฑ์ที่กล่าวในข้อ (3) ข้างต้นได้
- (5) เมื่อสิ้นกำหนดเวลาที่กล่าว และบริษัทมิได้มีเหตุผลคัดค้านแต่อย่างใด นายทะเบียนมีอำนาจ ที่จะขีดชื่อบริษัทนั้นออกเสียจากทะเบียน แต่ต้องออกแจ้งความโฆษณาในหนังสือราชกิจจานุเบกษาด้วย และบริษัทนั้นก็จะเป็นอันเลิกกันตั้งแต่วันที่โฆษณาแจ้งความในหนังสือราชกิจจานุเบกษานั้น

(6) ถ้าบริษัทหรือผู้ถือหุ้นหรือเจ้าหน้าที่ของบริษัทเกรงว่าจะเกิดความเสียหายไม่เป็นธรรมจากการที่บริษัทถูกซัดชื้อจากทะเบียน ก็มีอำนาจร้องต่อศาลสั่งให้บริษัทมีชื่ออยู่ในทะเบียนอย่างเดิมได้ โดยให้เหตุผลตามหลักเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนด ซึ่งศาลจะสั่งให้กลับจดทะเบียนบริษัทคืนสู่ทะเบียน หรือวางข้อกำหนดอื่นใดที่จะรักษาความยุติธรรมเอาไว้ได้

12. การชำระบัญชีบริษัทจำกัด

ในกรณีที่มีการเลิกบริษัทจำกัด บริษัทที่ถูกเลิกไปนั้นก็หมดอำนาจที่จะดำเนินการค้าขายต่อไป และจะต้องจัดให้มีการชำระบัญชีของบริษัทให้เสร็จสิ้นไป ตามหลักเกณฑ์ที่กฎหมายได้บัญญัติไว้ในหมวด 5 ว่าด้วยการชำระบัญชีห้างหุ้นส่วนจดทะเบียน ห้างหุ้นส่วนจำกัด และบริษัทจำกัด

การชำระบัญชีห้างหุ้นส่วนจดทะเบียน หรือห้างหุ้นส่วนจำกัด หรือบริษัทจำกัดซึ่งล้มละลายนั้น ให้จัดทำไปตามกฎหมายลักษณะล้มละลายที่คงใช้อยู่ตามแต่จะทำได้

รัฐมนตรีเจ้าหน้าที่จะออกกฎกระทรวงว่าด้วยการชำระบัญชีห้างหุ้นส่วนและบริษัท และกำหนดอัตราค่าฤชาธรรมเนียมก็ออกได้

เมื่อกล่าวถึงประชุมใหญ่ ท่านหมายความว่าดังต่อไปนี้ คือ

- (1) ถ้าเกี่ยวกับห้างหุ้นส่วนจดทะเบียน และห้างหุ้นส่วนจำกัดก็คือการประชุมหุ้นส่วนทั้งปวงซึ่งอาศัยคะแนนเสียงข้างมากเป็นใหญ่ในการวินิจฉัย
- (2) ถ้าเกี่ยวกับบริษัทจำกัด ก็คือการประชุมใหญ่

ห้างหุ้นส่วนก็ดี บริษัทก็ดี แม้จะได้เลิกกันแล้วก็ให้พึงถือว่ายังคงตั้งอยู่ตราบเท่าเวลาที่จำเป็นเพื่อการชำระบัญชี

หน้าที่ของผู้ชำระบัญชี คือชำระสะสางการงานของห้างหุ้นส่วนหรือบริษัทนั้นให้เสร็จไป กับจัดการใช้หนี้เงินและแจกจำหน่ายสินทรัพย์ของห้างหุ้นส่วนหรือบริษัทนั้น

ห้างหุ้นส่วนก็ดี บริษัทก็ดี ในเมื่อเลิกกันเพราะเหตุอื่นนอกจากล้มละลาย หุ้นส่วนผู้จัดการห้างหรือกรรมการของบริษัทยอมเข้าเป็นผู้ชำระบัญชี เว้นแต่ข้อสัญญาของห้าง หรือข้อบังคับของบริษัทจะมีกำหนดไว้เป็นสถานอื่น

ถ้าไม่มีผู้ชำระบัญชีตั้งว่ามานี้ และเมื่อพนักงานอัยการหรือบุคคลอื่นผู้มีส่วนได้เสีย ในการนี้ร้องขอ ท่านให้ศาลตั้งผู้ชำระบัญชี

หุ้นส่วนผู้จัดการ หรือกรรมการบริษัทมีอำนาจโดยตำแหน่งเดิมฉันใด เมื่อเป็นผู้ ชำระบัญชีก็ยังคงมีอำนาจอยู่ฉันนั้น

ภายในสิบสี่วันนับแต่ได้เลิกห้างเลิกบริษัท หรือถ้าศาลได้ตั้งผู้ชำระบัญชีนับแต่วันที่ ศาลตั้ง ผู้ชำระบัญชีต้องกระทำดังจะกล่าวต่อไปนี้ คือ

- (1) บอกกล่าวแก่ประชาชนโดยประกาศโฆษณาในหนังสือพิมพ์แห่งท้องที่สองครั้ง เป็นอย่างน้อย ว่าห้างหุ้นส่วนนั้น หรือบริษัทนั้นได้เลิกกันแล้ว และให้ผู้เป็นเจ้าของ หนี้ทั้งหลายยื่นคำทวงหนี้แก่ผู้ชำระบัญชี
- (2) ส่งคำบอกกล่าวอย่างเดียวกันเป็นจดหมายลงทะเบียนไปรษณีย์ ไปยังเจ้าหนี้ทั้งหลายทุกๆ คน บรรดาที่มีชื่อปรากฏในสมุดบัญชี หรือเอกสารของห้างหรือบริษัท นั้น

การเลิกหุ้นส่วนหรือบริษัทนั้น ผู้ชำระบัญชีต้องนำบอกให้จดทะเบียนภายในสิบสี่ วันนับแต่วันที่เลิกกัน และในการนี้ต้องระบุชื่อผู้ชำระบัญชีทุกๆ คนให้จดลงทะเบียนไว้ด้วย ผู้ชำระบัญชีต้องทำงานคูลงขึ้น โดยเร็วที่สุดที่เป็นวิสัยจะทำได้ ส่งให้ผู้สอบบัญชีตรวจ สอบลงสำคัญว่าถูกต้อง แล้วต้องเรียกประชุมใหญ่

ธุรการอื่นที่ประชุมใหญ่จะพึงทำนั้น คือ

- (1) รับรองให้หุ้นส่วนผู้จัดการหรือกรรมการบริษัทคงเป็นผู้ชำระบัญชีต่อไป หรือ เลิกตั้งผู้ชำระบัญชีใหม่ขึ้นแทนที่ และ
- (2) อนุมัติบัญชีงบดุล

อนึ่ง ที่ประชุมใหญ่จะสั่งให้ผู้ชำระบัญชีทำบัญชีตราครุฑทรัพย์สิน หรือให้ทำการใดๆ ก็ได้สุดแต่ที่ประชุมจะเห็นสมควร เพื่อชำระสะสางกิจการของห้างหุ้นส่วนหรือบริษัทให้ เสร็จไป

ผู้ชำระบัญชีซึ่งมิใช่เป็นขึ้นเพราะศาลตั้งนั้น ท่านว่าจะถอนเสียจากตำแหน่งและตั้งผู้ อื่นแทนที่ก็ได้ ในเมื่อผู้เป็นหุ้นส่วนทั้งหลายออกเสียงเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน หรือที่ประชุม ใหญ่ของผู้ถือหุ้นได้ลงมติตั้งนั้น แต่ศาลย่อมสั่งถอนผู้ชำระบัญชีจากตำแหน่งและตั้งผู้อื่น

แทนที่ได้ ไม่เลือกที่จะเป็นผู้ชำระบัญชีซึ่งศาลตั้งหรือมิใช่ศาลตั้ง ในเมื่อมีคำร้องขอของผู้เป็นหุ้นส่วนในห้างคนใดคนหนึ่งหรือของผู้ถือหุ้นในบริษัทมีหุ้นรวมกันนั้น ได้ถึงหนึ่งในสี่สิบแห่งทุนของบริษัท โดยจำนวนที่ส่งใช้เงินเข้าทุนแล้วนั้น

เมื่อมีการเปลี่ยนตัวผู้ชำระบัญชีใหม่ครั้งใด ผู้ชำระบัญชีต้องนำความจดทะเบียนภายในสิบสี่วันนับแต่วันที่ได้เปลี่ยนตัวกันนั้น

ผู้ชำระบัญชีทั้งหลายย่อมมีอำนาจดังจะกล่าวต่อไปนี้ คือ

- (1) แก่ต่างว่าต่างในนามของห้างหุ้นส่วน หรือบริษัทในอรรถคดีพิพาทอันเป็นแพ่ง หรืออาญาทั้งปวง และทำประนีประนอมยอมความ
- (2) ดำเนินกิจการของห้างหุ้นส่วนหรือบริษัทตามแต่จำเป็นเพื่อการชำระสะสางกิจการให้เสร็จไปด้วยดี
- (3) ขายทรัพย์สินของห้างหุ้นส่วนหรือบริษัท
- (4) ทำการอย่างอื่นๆ ตามแต่จำเป็นเพื่อชำระบัญชีให้เสร็จไปด้วยดี

ข้อจำกัดอำนาจของผู้ชำระบัญชีอย่างใดๆ จะอ้างเป็นสมบูรณ์ต่อบุคคลภายนอกหาได้ไม่

ถ้ามีผู้ชำระบัญชีหลายคน การใดๆ ที่ผู้ชำระบัญชีกระทำย่อมไม่เป็นอันสมบูรณ์นอกจากผู้ชำระบัญชีทั้งหลายจะได้ทำร่วมกัน เว้นแต่ที่ประชุมใหญ่หรือศาลจะได้กำหนดอำนาจไว้เป็นอย่างอื่นในเวลาตั้งผู้ชำระบัญชี

ถ้ามีมติของที่ประชุมใหญ่หรือคำบังคับของศาลให้อำนาจผู้ชำระบัญชีให้ทำการแยกกันได้ ท่านว่าต้องนำความจดทะเบียนภายในสิบสี่วันนับแต่วันลงมติหรือออกคำบังคับนั้น

ค่าธรรมเนียม ค่าการคิดค้น และค่าใช้จ่ายซึ่งต้องเสียโดยควรในการชำระบัญชีนั้น ท่านว่าผู้ชำระบัญชีต้องจัดการใช้ก่อนหนี้เงินรายอื่นๆ

ถ้าเจ้าหนี้คนใดมิได้มาทวงถามให้ใช้หนี้ ผู้ชำระหนี้บัญชีต้องวางเงินเท่าจำนวนหนี้ นั้น ตามบทแห่งประมวลกฎหมายนี้ ว่าด้วยวางทรัพย์สินแทนชำระหนี้

ผู้ชำระบัญชีจะเรียกให้ผู้เป็นหุ้นส่วนหรือผู้ถือหุ้นส่งใช้เงินลงหุ้นอันเป็นส่วนยังค้างชำระนั้นก็ได้ และเงินที่ค้างชำระนี้ถึงแม้จะได้ตกลงกันไว้ก่อนโดยสัญญาเข้าหุ้นส่วน หรือโดยข้อบังคับของบริษัทว่าจะได้เรียกต่อภายหลังก็ตาม เมื่อเรียกเช่นนี้แล้ว ท่านว่าต้องส่งใช้

ทันที

ถ้าผู้ชำระบัญชีมาพิจารณาเห็นว่า เมื่อเงินลงทุนหรือเงินค่าหุ้นได้ใช้เสร็จหมดแล้ว สิทธิพลัก็ยังไม่พอกับหนี้สินไซร์ ผู้ชำระบัญชีต้องร้องขอต่อศาลทันที เพื่อให้ออกคำสั่งว่า ห้างหุ้นส่วนหรือบริษัทนั้นล้มละลาย

ผู้ชำระบัญชีต้องทำรายงานยื่นไว้ ณ หอทะเบียนทุกกระยะสามเดือนครั้งหนึ่งว่าได้จัดการไปอย่างไรบ้าง แสดงให้เห็นความเป็นไปของบัญชีที่ชำระอยู่นั้น และรายงานนี้ให้เปิดเผยแก่ผู้เป็นหุ้นส่วนและผู้ถือหุ้น และเจ้าหน้าที่ทั้งหลายตรวจดูได้โดยไม่ต้องเสียค่าธรรมเนียม

ถ้าการชำระบัญชียังคงทำอยู่โดยกาลกว่าปีหนึ่งขึ้นไป ผู้ชำระบัญชีต้องเรียกประชุมใหญ่ในเวลาสิ้นปีทุกปีนับแต่เริ่มทำการชำระบัญชี และต้องทำรายงานยื่นที่ประชุมว่า ได้จัดการไปอย่างไรบ้าง ทั้งแสดงให้ทราบความเป็นไปแห่งบัญชีโดยละเอียด

อันทรัพย์สินของห้างหุ้นส่วนหรือของบริษัทนั้น จะแบ่งคืนให้แก่ผู้เป็นหุ้นส่วนหรือผู้ถือหุ้น ได้แต่เพียงเท่าที่ไม่ต้องเอาไว้ใช้ในการชำระหนี้ของห้างหุ้นส่วนหรือบริษัทเท่านั้น

เมื่อการชำระบัญชีกิจการของห้างหุ้นส่วนหรือบริษัทสำเร็จลง ผู้ชำระบัญชีต้องทำรายงานการชำระบัญชีแสดงว่า การชำระบัญชียังได้ดำเนินไปอย่างไร และได้จัดการทรัพย์สินของห้างหุ้นส่วนหรือบริษัทนั้นไปประการใด แล้วเรียกประชุมใหญ่เพื่อเสนอรายงานนั้น และชี้แจงกิจการต่อที่ประชุม

เมื่อที่ประชุมใหญ่ได้อนุมัติรายงานนั้นแล้ว ผู้ชำระบัญชีต้องนำข้อความที่ได้ประชุมกันนั้นไปจดทะเบียนภายในสิบสี่วันนับแต่วันประชุม เมื่อได้จดทะเบียนแล้วดังนี้ ให้ถือว่า เป็นที่สุดแห่งการชำระบัญชี

เมื่อเสร็จการชำระบัญชีแล้ว ท่านให้มอบบรรดาสมุดและบัญชีและเอกสารทั้งหลายของห้างหุ้นส่วนหรือบริษัทซึ่งได้ชำระบัญชียังไว้แก่นายทะเบียนภายในกำหนดสิบสี่วันดังกล่าวไว้ในมาตราก่อน และให้นายทะเบียนรักษาสมุดและบัญชี และเอกสารเหล่านั้นไว้สิบปี นับแต่วันถึงที่สุดแห่งการชำระบัญชี

สมุดและบัญชีเอกสารเหล่านี้ ให้เปิดให้แก่บรรดาบุคคลผู้มีส่วนได้เสียตรวจดูโดยไม่ต้องเสียค่าธรรมเนียมอย่างหนึ่งอย่างใด

ในคดีฟ้องเรียกหนี้สินซึ่งห้างหุ้นส่วนหรือบริษัท หรือผู้เป็นหุ้นส่วนหรือผู้ถือหุ้น หรือผู้ชำระบัญชีเป็นลูกหนี้อยู่ในฐานเช่นนั้น ท่านห้ามมิให้ฟ้องเมื่อพ้นกำหนดสองปีนับแต่วันถึงที่สุดแห่งการชำระบัญชี